

BUXORO
DAVLAT
UNIVERSITETI

BUXORO
AGRO KLASTER

INNOVATSIYOT
VA TURIZM
MARKAZI

QISHLOQ XO'JALIGIDA IXTISOSLASHGAN KLASTERLARNI SHAKLLANTIRISH: TAJRIBALAR, NATIJALAR VA INNOVATSION YONDASHUVLAR

Respublika ilmiy-amaliy anjumani

2021 yil 30 noyabr

Buxoro – 2021

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
IQTISODIYOT VA TURIZM FAKULTETI
“IQTISODIYOT” KAFEDRASI

QISHLOQ XO‘JALIGIDA IXTISOSLASHGAN KLASTERLARNI
SHAKLLANTIRISH: TAJRIBALAR, NATIJALAR VA INNOVATSION
YONDASHUVLAR
Respublika ilmiy-amaliy anjumani
MATERIALLAR TO‘PLAMI
2021 yil 30 noyabr

"ФОРМИРОВАНИЕ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ КЛАСТЕРОВ В
СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ: ЭКСПЕРИМЕНТЫ, РЕЗУЛЬТАТЫ И
ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ"
СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
Республиканской научно-практической конференции
30 ноября 2021 года

«Durdona» nashriyoti
Buxoro – 2021

УДК: 631.1:339.13(575.1)

Qishloq xo'jaligida ixtisoslashgan klasterlarni shakllantirish: tajribalar, natijalar va innovatsion yondashuvlar. Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari. 2021 yil 30 noyabr: - Buxoro : "Sadridin Salim Buxoriy" Durdona nashriyoti, 2021.-272 b.

Dasturiy qo'mita: i.f.d. prof., O.X. Xamidov, DSc, dots, O.S. Qahhorov, i.f.d. prof, B.N. Navro'z-Zoda, i.f.n.,dots., D.Sh. Yavmutov, i.f.f.d. PhD, A.J. Abdulloyev i.f.n., dots. M.A. Oripov, i.f.n., dots., A.T. Jo'rayev, i.f.n., dots., N.S. Ibragimov, t.f.n. dots. G.Z. Zaripov

Tashkiliy qo'mita: DSc, dots, O.S. Qahhorov, i.f.f.d. PhD, A.J. Abdulloyev i.f.n., dots. M.A. Oripov, O',U, Rashidov, t.f.n. dots. G.Z. Zaripov, i.f.n.,dots., D.Sh. Yavmutov, katta o'qituvchilar: S.S. Davlatov, A.D. Qudratov, N.F. Odinayeva.

“Qishloq xo'jaligida klaster tizimini rivojlantirish: tajribalar, natijalar va innovatsion yunalishlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani to'plamiga yetakchi olimlar, professor-o'qituvchilar, katta ilmiy xodim-izlanuvchilar, mustaqil izlanuvchilar ilmiy tadqiqot ishlari doirasida ilmiy maqolalari va ma'ruza tezislari kiritilgan. Mazkur anjuman qishloq xo'jaligida klasterni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlash, klasterlar faoliyatini tashkil qilish va rivojlantirishning huquqiy – me'yoriy asoslarini takomillashtirish, Klaster tizimida fermer xo'jaliklarini samarali va barqaror faoliyat ko'rsatishini ta'minlash yo'llarini aniqlash maqsadida Buxoro davlat universitetining Iqtisodiyot va turizm fakulteti “Iqtisodiyot” kafedrasida anjuman materiallari to'planib nashr etilgan.

To'plam i.f.f.d. PhD, A.J. Abdulloyev umumiy tahriri ostida chop etildi.

To'plam Buxoro davlat universiteti ilmiy-texnikaviy kengashi tomonidan chop etishga tavsiya etilgan.

Taqrizchilar:

1. Azimov B – Buxoro muxandislik texnologiya instituti dotsenti, i.f.n.
2. Xo'jaqulov X.D. – Toshkent moliya instituti professori, i.f.d.

Mazkur to'plamga kiritilgan ilmiy ishlar va g'oyalar mazmuni, undagi statistik ma'lumotlar, sanalarning aniqligiga hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning shaxsan o'zlari mas'uldirlar.

МУНДАРИЖА

Хамидов О.Х. Табрик ва кириш сўзи	3
I ШЎЪБА. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ ШАРОИТИДА ФЕРМЕР ХЎЖАЛИКЛАРИДА КООПЕРАЦИЯ МУНОСАБАТЛАРИНИ УСТУВОР ЙЎНАЛИШ СИФАТИДА РИВОЖЛАНТИРИШ ТАЖРИБАЛАРИ ...6	
Б.Н.Навруз-Зода. Кластерларни шакллантиришнинг назарий асослари	6
Фарманов Тўлқин Хайитмуродович, Абдуллоев Аслидин Жунайдуллоевич. Ихтисослашган қишлоқ хўжалиги кластерлар фаолиятини ривожлантириш	8
Явмутов Д.Ш., Б.М. Юлдошева. Современные проблемы орошаемого земледелия в Узбекистане и пути повышения эффективности в отрасли	10
A.J. Abdulloyev. Agroklastarlarni shakllantirish masalalari	12
М.А.Орипов. Ўзбекистонда биоиктисодиёт соҳаларини ривожлантиришнинг зарурат ва имкониятлари	13
Qayimova Z.A., Qosimova X. J. Buxoro viloyati qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarining iqtisodiy tahlili	17
Д.Ш.Явмутов, М.Д.Шойимардонкулов. Бошқарув механизмларни такомиллаштириш – қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши самарадорлигининг муҳим омили	19
Rakhmatullaeva Firuza Mubinovna, Tairova Masuma Muxammedrizayevna. Development of agricultural cooperation in modern economic conditions	21
Қурбонов Алишер Бобоқулович, Журақулов Азим. Агросаноат мажмуида ишлаб чиқаришни ташкил этиш йўналишлари	23
О.Дж.Хусаинов, М.Қ.Мелсов. Чорвачилик соҳасини барқарорлигини таъминлашда хизмат кўрсатувчи инфратузилмани ривожлантириш омили	25
Gafurova Sh.K., Odayeva N.F. Prospects for the development agriculture in the republic of Uzbekistan	28
Ш.Ш.Болтаев. Инновацион иқтисодиёт шароитида корхонада харажатлар самарадорлигини бошқаришда тежамкорлик режимига амал қилишнинг асосий йўналишлари	30
Очиллов Назрилло Файзиллоевич. Ўзбекистон қишлоқ хўжалигини ривожлантириш ва унинг рақобатбардошлигини оширишнинг устувор йўналишлари	33
Taylakova Dilafro'z Baymamatovna, Jomurodova Charos Qahhor qizi. Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini rivojlantirishda xizmatlar sohasining o'rni	37
О.К. Худайбердиева. Raqamli iqtisodiyotda agrosanoat klasterlarining shakllanishi va rivojlanish xususiyatlari	39
Isomov B.S. O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning harakatlar strategiyasi asosida investitsiyalarni jalb etishning ustuvor vazifalari	42
Балташев Журсинбай Муратбаевич. Қорамолчилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш самарадорлиги	44
Ш.Ш.Болтаев. Инновацион иқтисодиёт шароитида асосий воситалар билан боғлиқ харажатлар самарадорлигини бошқаришда тежамкорлик режиминига амал қилиш масалалари	47
Очиллов Назрилло Файзиллоевич. Тараққий этган мамлакатларда қишлоқ хўжалиги рақобатбардошлигини таъминлашнинг устувор йўналишлари	51
Сайфуллаева М.И. Направления сельскохозяйственных реформ в Узбекистане	55
Ш.Ш.Болтаев, А.Д. Кудратов. Инновацион иқтисодиёт шароитида хом ашё ва материаллар билан боғлиқ харажатлар самарадорлигини бошқаришда тежамкорлик режиминига амал қилиш масалалари	56

бўғинларга, маҳаллий ҳокимиятларга берилиши, бошқаришдаги маъмурий-буйруқбозлик тизимидан аста-секин, босқичма-босқич иқтисодий механизмга ўтиб борилиши амалга ошмоқда. Аммо шуни таъкидлаш лозимки, бозор иқтисодиёти шароитида одамларни бошқаришдан иқтисодий жараёни бошқаришга ўтиш лозим. Бу бошқарув тизимини икки йўналишда давлат даражасида ва ердан фойдаланувчи(фермер)лар даражасида олиб бориш юқори натижаларни беради.

Давлатнинг бошқариш тизими кўпроқ макроиқтисодий ва истиқбол масалаларини ўзида мужассамлаштирадиган самарали аграр сиёсатни олиб боришдан иборат бўлиши лозим. Ердан фойдаланиш тадбирлари йўналишида бу қуйидагиларда намоён бўлади:

- мамлакат озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш;

- кишлок хўжалиги экинлари таркибини деҳқончилик ва чорвачилик тармоқлари манфаатларига, ҳамда минтақа ерларининг ҳудудий хусусиятларига мос равишда ташкил этиш;

- ердан фойдаланишнинг кишлок ва бозор инфратузилмаларини ривожлантириш;

- ер муносабатлари доирасида инновацион лойиҳаларни жорий қилиш ва инвестициялар жалб қилинишига шароитлар яратиш бериш;

- нарх – наво динамикасини назоратга олиш;

- солиқ, суғурта ва молия-кредит тизимини такомиллаштириш;

- аграр фанини ривожлантиришни бошқариш ва фан-техника ютуқларини амалиётга жорий қилишни ташкил қилиш;

- кишлокда янги иш ўринлари яратиш, кадрлар малакасини ошириш;

Ердан фойдаланувчи хўжаликлар – фермерлар даражасида бошқариш қуйидагиларда намоён бўлади:

- ер, сув ва бошқа ресурслардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш;

- етиштирилган маҳсулотни эркин сотиш ва мустақил нарх белгилаш;

- ер муносабатларида технологик жараёнларни мустақил белгилаш ва амалга ошириш;

- ер ресурсларини муҳофазалаш ва бошқалар.

Жаҳон молиявий – иқтисодий инқирози даврида, ер ва сув ресурслари чекланган шароитда кишлок хўжалигини интенсиф ривожлантиришда фермер хўжаликларининг ички имкониятларидан тўла ва унумли фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади ва бунда уларнинг иқтисодий эркинлиги асосий омил бўлиб хизмат қилади. Шу сабабдан Ҳукуматимиз томонидан фермер хўжаликлари фаолиятини эркинлаштириш борасида қатор тадбирлар белгиланган ва улар босқичма – босқич жорий қилиб борилмоқда. Бу орқали хўжаликларнинг рентабеллиги ошишига, даромади кўпайишига, аҳолининг турмуш даражаси ортишига эришилмоқда.

Фойдаланилган манбалар рўйхати:

1. Бухоро вилоятида чорвачилик озуқа базаси ва маҳсулотлари ишлаб чиқаришни ривожлантириш. / Монография. Муаллифлар жамоаси. Бухоро. Дурдона, 2018. – 160 б.

2. Рахимов О.Х., Явмутов Д.Ш. Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти: кишлок хўжалигида ер-сув фонди ва ундан самарали фойдаланиш. Ўқув қўлланма. Бухоро. Дурдона. 2019. – 140 б.

3. Экономическое обозрение журналы 2021, №8 (260).

4. Явмутов Д.Ш., Рахимов О.Х. Иқтисодиётни модернизациялаш шароитида суғориладиган ерлардан фойдаланишнинг ҳудудий хусусиятлари. Монография. Шарқ-Бухоро МЧЖ. – Бухоро; 2013, - 202 б.

Development OF AGRICULTURAL COOPERATION IN MODERN ECONOMIC CONDITIONS

Rakhmatullaeva Firuza Mubinovna
Associate Professor of Economics

Currently, the most acceptable form of production organization for agriculture is cooperation. Agricultural cooperatives of various types are currently successfully functioning all over the world and are one of the most important organizational and legal forms of economic relations in agricultural production.

Agricultural cooperation in Uzbekistan is considered today as the most important condition for the successful functioning of the agricultural sector of the economy, the preservation of rural areas and communities. However, as the results of theoretical and empirical analysis of the development of domestic cooperative practices demonstrate, cooperative activity is still characterized by low efficiency, despite significant efforts by the state to support cooperation. At the same time, one of the reasons for the current situation in the activities of agricultural consumer cooperatives is that their organizational model (traditional cooperatives) it is not able to realize its potential in the new rapidly changing economic environment (both global and national).

The term "cooperation" has become widespread because cooperation as an association of labor and means for joint activities is used very widely. On the basis of cooperation, enterprises and their associations are created; common tasks are solved at the national and international levels, for example, space exploration, environmental protection, etc.

The cooperative values and principles that were formulated in 1995 by the World Cooperative Congress are generally recognized in world practice:

- voluntary and open membership;
- democratic control exercised by members of the cooperative;
- economic participation of members of the cooperative;
- autonomy and independence;
- education, professional development and information;
- cooperation between cooperatives;
- concern for society.

In many western European countries, the high level of development of the food complex is largely due to the rational cooperative organization of agriculture, processing, transportation and marketing of agricultural products.

In the countries of the European Union, cooperatives produce up to 60% of food products, in the United States, cooperatives account for 30% of all commercial agricultural products sold. Cooperatives in Japan sell about 90% of all agricultural products and supply farmers with about 80% of the necessary means of production¹.

In the Netherlands, Ireland, Sweden, Denmark, Norway, Finland and Japan, almost all primary agricultural producers are covered by the cooperative movement. In France and Germany, cooperatives unite at least 80% of farms, In China — 85% of farms. A slightly smaller participation of farmers in agricultural cooperation is observed in the UK, USA, Italy, it accounts for 25-30% of the number of farms, Australia up to 80%².

Each agricultural enterprise is simultaneously connected with several cooperatives: the supply of means of production, the delivery of raw materials, its processing and the sale of finished products - without this, food production is not possible today.

In the UK, farmers' cooperation is coordinated by contract societies that operate between closely located farms. Agro-industrial associations are engaged in processing, storage, warehousing, packaging and delivery to trading firms.

¹ Гончарова И. В., Гаг А. В., Новик Я. В. Сельскохозяйственная кооперация — основа развития личных подсобных хозяйств // Молодой ученый. — 2016. — № 65. — С. 112–115.

² Поличкина Е. Н., Джаубаева Ф. Ю. Экстраполяция зарубежного опыта на современную практику функционирования агропромышленного комплекса России. Теория и практика общественного развития. — 2016. — № 10.

Now agricultural cooperation in many countries has turned into a complex socio-economic mechanism, whose activities cover not only many aspects of agricultural production, but also processing, storage and sale of agricultural products, production of tools and means of production for agriculture. Due to the circumstances, the traditional scheme of division of cooperatives (credit, sales, supply) does not fully cover the various functions that characterize the activities of cooperatives in modern conditions. Therefore, in the established agro-industrial complex in developed countries, farmer cooperation is a widespread form of integration connections of agricultural producers with all spheres and links in the agro-industrial complex. The diverse activities in cooperatives reflect the diversity of forms of vertical and horizontal economic and industrial relations.

Thus, summarizing the experience of foreign countries, it can be concluded that the world systems of agricultural cooperation are constantly improving and adapting to changes in economic conditions. Therefore, the development and improvement of cooperation in the agricultural sector and the agro-industrial sphere as a whole, taking into account the conditions of the ongoing economic reforms, the formation of a new, effective agrarian structure with the priority of modern forms of management becomes one of the priority directions of stabilization and improvement of national agricultural production.

Literature

1. Гончарова И. В., Гааг А. В., Новик Я. В. Сельскохозяйственная кооперация — основа развития личных подсобных хозяйств // Молодой ученый. — 2016. — № 65. — С. 112–115.
2. Поличкина Е. Н., Джаубаева Ф. Ю. Экстраполяция зарубежного опыта на современную практику функционирования агропромышленного комплекса России. Теория и практика общественного развития. — 2016. — № 10.

АГРОСАНОАТ МАЖМУИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

Қурбонов Алишер Бобоқулович

“Инновацион иқтисодиёт” кафедраси доценти

Журақулов Азим

“Инновацион иқтисодиёт” кафедраси 1-курс магистри

Қарши муҳандислик иқтисодиёт институти

Мамлакатларда олиб борилаётган иқтисодий ислохотларнинг асосий вазифаларидан бири аҳоли турмуш фаровонлигини ошириш ҳамда иқтисодий ўсишнинг моддий асоси ишлаб чиқариш бўлиб, бунда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик имкониятларидан кенг фойдаланиб уни самарали ташкил этишни таъминлашдан иборат. Бунинг учун зарур бўлган ташкилий, иқтисодий ва хусусий муносабатларни такомиллаштириш ҳамда мавжуд муаммоларини тўғри ҳал қилиш зарур. Бу эса тадбиркорликнинг ижтимоий – иқтисодий моҳиятини чуқур англашни тақозо қилади.

Тадбиркорлик муаммосига ҳозирги иқтисодчи олимларнинг ёндашишлари эътиборга лойиқ. Уларнинг тадқиқотлари асосида тадбиркорликнинг моҳиятини таҳлил қилган ҳолда қуйидаги йўналишларга бўлиш мумкин: Биринчи йўналиш- тадбиркорлик бу фойда олиш учун йўналтирилган мустақил иқтисодий фаолиятдир.

Иккинчи йўналиш – тадбиркорлик фаолиятининг мақсади фойда олишни инкор қилмай, балки тадбиркорлик моҳиятини аниқловчи сифатида, ресурсларнинг янги комбинацияларини амалга оширишда муносабатлар йиғиндисига асосланган ҳолда ишлаб чиқаришнинг юқори самарадорлигига эришиш [1].

Учинчи йўналиш – тадбиркорлик фаолиятини ресурсларнинг ҳаракатини бошқаришда ижодкорлик зарур, деб ҳисобланади. Бу олимларнинг тадқиқотларида тадбиркорлик оддий меҳнат фаолияти эмас, балки ижодий активлик сифатида акс